

КОРРУПЦИЯ КООМДУК КӨРҮНҮШ КАТАРЫ

КОРРУПЦИЯ КАК СОЦИАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ

CORRUPTION AS A SOCIAL PHENOMENON

Парайдин уулу Шайлообек

Парайдин уулу Шайлообек

Paraidin uulu Shailoobek

ю.и.к., доцент, Ош мамлекеттик университети

к.ю.н., доцент, Ошский государственный университет

Candidate of Law, Associate Professor, Osh State University

mega.shailoo@mail.ru

Каримов Акмал Курбанбаевич

Каримов Акмал Курбанбаевич

Karimov Akmal Kurbanbaevich

магистрант, Ош мамлекеттик университети

д. магистрант, Ошский государственный университет

Master's Student, Osh State University

Раушанбек уулу Элеман

Раушанбек уулу Элеман

Eleman Raushanbek uulu

магистрант, Ош мамлекеттик университети

магистрант, Ошский государственный университет

Master's Student, Osh State University

Абдуганиев Таласбек Абдувалиевич

Абдуганиев Таласбек Абдувалиевич

Talabek Abduvalievich Abduganiev

магистрант, Ош мамлекеттик университети

магистрант, Ошский государственный университет

Master's Student, Osh State University

КОРРУПЦИЯ КООМДУК КӨРҮНҮШ КАТАРЫ

Аннотация

Макала «коррупция» термининин болгон чечмелөөлөрүн карап чыгууга жана системалаштырууга арналган. Бул көрүнүштү жеңүү заманбап коомдун эң маанилүү милдеттеринин бири. Бирок, тилекке каршы, коом өзүнүн көрүнүштөрүнө каршы чыныгы күрөш жолунда аз гана ийгиликтерге жетишти. Өлкө экономикасынын коррупциялык курамын өлчөөгө тоскоол болуп жаткан көйгөйлөр көрсөтүлгөн. Макалада пара алуу сыяктуу коррупциялык көрүнүштөр талдоого алынып, кылмыштын бул түрүн иликтөөдө көйгөйлөр көрсөтүлөт. Коррупциянын мүнөздөмөлөрү көрсөтүлүп, коррупцияны аныктоого болгон мамилелер талданган, анын мүнөздөмөлөрү жана классификациясы берилген.

Ачкыч сөздөр: кызыкчылыктардын кагылышы, мамлекеттик кызматкер, чет өлкөлүк мыйзамдар, коррупция.

КОРРУПЦИЯ КАК СОЦИАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ

Аннотация

Статья посвящена рассмотрению и систематизации существующих трактовок термина “коррупция”. Преодоление этого явления является одной из важнейших задач современного общества. Но, к сожалению, общество мало продвинулось в реальной борьбе с его проявлениями. Указаны проблемы, препятствующие измерению коррумпированной структуры экономики страны. В статье анализируется такое коррупционное явление как получение взятки, с указанием недостатков и проблем в действующем законодательстве при расследовании указанного вида преступления.

Ключевые слова: конфликт интересов, госслужащий, зарубежное законодательство, коррупция.

CORRUPTION AS A SOCIAL PHENOMENON

Abstract

The article is devoted to the consideration and systematization of existing interpretations of the concept of "corruption". Problems that impede the measurement of the corrupt structure of the country's economy are indicated. Overcoming this phenomenon is one of the most important tasks of modern society. But, unfortunately, society has made little progress in the real fight against its manifestations. The article analyzes such a corruption phenomenon as receiving a bribe with indications of shortcomings and problems in the current legislation in the investigation of this type of crime.

Keywords: conflict of interest, civil servant, foreign law, corruption.

Коррупция – бул коомчулук менен байланыш системасындагы эң байыркы көрүнүштөрдүн бири, "бул коомдук тартип кандай болбосун, адамдардын жашоосун башкарган социалдык тартип сыяктуу эле байыркы көрүнүш". Албетте, бул көрүнүш тарыхый процесстин жүрүшүндө дайыма өзгөрүп турат, саясий жана экономикалык тартиптер татаалдашып, анын көрүнүштөрүнүн жаңы формалары пайда болот.

Бүгүнкү күндө коррупция дээрлик бардык мамлекеттер үчүн олуттуу жана шашылыш көйгөй болуп саналат. БУУнун Коррупцияга каршы Конвенциясынын преамбуласында "Коррупциянын коомдун туруктуулугуна жана коопсуздугуна тийгизген көйгөйлөрүнүн жана коркунучтарынын оордугу, демократиялык институттарды жана баалуулуктарды, этикалык баалуулуктарды жана адилеттүүлүктү бузуу, туруктуу өнүгүүгө жана мыйзамдуулукка таасир этүү" белгиленет жана "коррупция жергиликтүү көйгөй эмес, бирок коомго жана бардык өлкөлөрдүн экономикасына таасир эткен улуттар аралык көрүнүшкө айланды" деп белгиленет.

Коррупция коомдук көрүнүш катары коомдун жана мамлекеттин бийлик структураларынын социалдык карама-каршылыктарынан улам пайда болот. Коррупциянын мындай социалдык компоненти, кызматкерлердин каражаттарынын жайылышы саясий жана укуктук ишмердүүлүгү жаатындагы материалдык байлыктар жана артыкчылыктар коом үчүн өтө кооптуу, анткени алар адамдардын ишенимин солгундатат демократияны жана коомду деморалдаштыруу. Коррупция көйгөйү белгилүү бир социалдык чөйрөгө ээ, ал коомдун моралдык негиздерин кыйратуучу күчкө ээ. Мамлекеттин экономикалык абалы коомдук көрүнүш катары коррупциянын негизги себеби болуп саналат. Бүгүнкү күндө коррупцияга каршы күрөш бул көрүнүштүн өсүп жаткан көрсөткүчтөрүнө байланыштуу өзгөчө актуалдуу. Анын масштабы бүгүн ушунчалык чоң болгондуктан, аны жеңүү үчүн бийликтин саясий эрки жана элдин колдоосу менен жетекчиликке алуу керек.

"Коррупция" - бул мыйзамдуу эмес, социалдык же криминологиялык термин, ошондуктан аны белгилүү бир кылмыштуулуктун курамы катары эмес, көрүнүш катары караш керек. Коррупция жашоонун узактыгына, иштөөнүн үзгүлтүксүздүгүнө жана айрым социалдык функциялардын аткарылышына байланыштуу, биринчи кезекте, социалдык көйгөй. Ал тез өсүп, коомдук турмуштун жаңы тармактарына таасир этүүдө. Кылмыштуу коомчулуктун өкүлдөрүн тартуу жана кылмыштуу элементтерди ар кандай деңгээлдеги өкмөттүк структураларга, анын ичинде укук коргоо органдарына киргизүү сыяктуу туруктуу социалдык практикаларды түзүү менен коррупция коомдук жашоонун ажырагыс бөлүгү болуп калат. Бул социалдык кубулуштардын терс таасиринен улам, ал цивилизациянын сөзсүз компоненттеринин бири катары эмес, мамлекеттин улуттук коопсуздугуна глобалдык коркунуч катары кабыл алынат.

Коррупциялык жүрүм-турумдун төмөнкү себептери айырмаланат:

- коррупциянын көрүнүштөрүнө калктын толеранттуулугу;
- жарандардын алсыз укуктук маалымдуулугу;
- кызматкер менен сүйлөшүп жатканда жарандын психологиялык коопсуздугу;
- жарандын өзүнүн укуктарын, ошондой эле коммерциялык же башка уюмдагы башкаруу функцияларын аткарган кызматкердин же адамдын укуктарын жана милдеттерин билбөө;
- кызматкердин жүрүм-турумуна туура көзөмөлдүн жоктугу ж.б.

Учурда коррупция көйгөйү, анын ар кандай көрүнүштөрүн басуу жана анын жайылышына каршы күрөш, коррупцияга каршы натыйжалуу саясатты иштеп чыгуу жана практикалык жүзөгө ашыруу мамлекет үчүн өтө курч жана маанилүү.

Коррупция-бул бардык мамлекеттерге мүнөздүү жана ар дайым бар болгон социалдык башкаруу тутумунун ачык-айкын жамандыгы. Ал коомчулук менен байланыш системасына ар кандай деңгээлдеги ишмердүүлүк менен гана таасир эткен, кээде ал ушунчалык көп ишмердүүлүккө ээ болгон, ошондуктан ал бул мамилелерди жөнгө салуучу болуп, мыйзамды алмаштырган же ага параллель иш алып барган, ошентип мамлекеттик бийликти алсыраткан. Мындай бузулган жүрүм-турум мыйзамдуу башкаруучуларды ага каршы турууга түртөт. Коррупциянын бул экстремалдык формасына каршы күрөшүү социалдык башкаруу тутумун туруктуу өнүктүрүүнүн маанилүү багыты болуп калат. Коомдук көрүнүш катары коррупциянын түшүнүгү жана маңызы жөнүндө көз караштардын кеңири плюралиزمi бар, объективдүү жана субъективдүү факторлор. Объективдүү факторлор, көз караштардын алдын ала белгиленген плюралиزمi каралып жаткан көрүнүштүн татаалдыгы жана ар түрдүүлүгү менен байланышкан.

Коррупция-бул ар кандай көрүнүштөргө ээ болгон татаал социалдык көрүнүш, ал ар дайым эле ачык-айкын боло бербейт. Коррупциянын ар кандай түрлөрү ар дайым эле бардык маанилүү өзгөчөлүктөрдү ачып берүүгө жол бербейт. Жалпы кабыл алынган түшүнүк.

Коррупция-бул анын ыйгарым укуктарын жана ага берилген укуктарды жеке пайдасына пайдалануу, бул белгиленген эрежелерди бузуу. Коррупциянын мүнөздүү өзгөчөлүгүн чиновниктин иш-аракеттери менен анын жумуш берүүчүсүнүн кызыкчылыктарынын ортосундагы чыр-чатак же шайланган адамдын иш-аракеттери менен коомдун кызыкчылыктарынын ортосундагы чыр-чатак деп эсептесе болот.

Теориялык жактан алганда, коомдук чөйрөдөгү коррупциянын мындай өзгөчө түрү саясий коррупция катары баса белгиленет, ал саясий оппозициянын коррупциялык формаларын жана башкаруучу же оппозициялык элиталардын, саясий партиялардын жана жеке адамдардын бийлик үчүн күрөшүн билдирет.

Коррупция жөнүндө сөз кылып жатып, ал жашыруун гана эмес (кечиктирүү – анын негизги өзгөчөлүгү), ошондой эле келишимдик мүнөзгө ээ экендигин белгилей кетүү керек. Коррупциялык актылар, адатта, даттанылбайт, анткени күнөөлүү тараптар укук бузуудан өз ара пайда алышат. Атүгүл пара талап кылуу да көп учурда кайрылбайт, анткени жарандар коррупцияга каршы күрөшүү институтуна ишенбейт. Кыргызстандагы коррупциянын абалы өнүкпөгөн укуктук система, төмөн укуктук маданият жана контролдук системанын жана көзөмөлдүн кемчилиги менен байланыштуу деген тыянакка келүүгө болот. Коррупциянын маңызын жана анын структурасын түшүнүү ыкмаларын изилдөө коррупцияга каршы натыйжалуу чараларга салым кошо алат жана акыры мамлекеттик башкарууда мыйзамдуулукту жана тартипти чыңдоону камсыз кылат окшойт.

Пара алуу көйгөйү учурда курч. Мыйзамдарды кабыл алуу деңгээлинде аракеттер жасалып жаткандыгына карабастан буга каршы туруу үчүн укуктук механизмдерди өркүндөтүү

терс көрүнүш, ал өзүн татаал формаларда көрсөтөт. Пара алуу-коррупциянын эң көп кездешкен кылмыштарынын бири, бул кылмыштуулуктун жалпы көрүнүшү ал калктын көз

алдында анын бийлигин дискредитациялоо жана бузуу менен мамлекеттик бийликтин пайдубалын бузат.

Демек, коррупция биринчи кезекте коомдогу адамдын жашоо шарты менен мүнөздөлгөн социалдык көрүнүш. Бул көрүнүш өлкөнүн тышкы имиджине жана инвестициялык баалоосуна, ошондой эле ички саясатка жана социалдык жашоого таасир этет. Коррупциянын терс кесепеттеринин тизмеси абдан чоң, бул өлкө үчүн бул көрүнүш менен күрөшүү өтө зарыл. Коррупциянын структуралары учурдагы ченемдик жана укуктук базалардын кемчиликтерин жарым-жартылай компенсациялайт, ошондуктан алардын изилдөөлөрү бул системаны өркүндөтүүнүн багытын аныктайт.

Колдонулган адабияттар

1. Абдрашев Р.М. Теория и практика расследования коррупционных преступлений в системе правоохранительных органов: - Алматы, 2010.
2. Большой энциклопедический словарь. 2-е издание, перераб. и доп. М.: Большая Российская энциклопедия; СПб., 2000.
3. Волженкин Б.В. Преступления в сфере экономической деятельности (экономические преступления). СПб., 2002.
4. Дахов И.Г. Противодействие коррупции в системе управления народным хозяйством. Москва: Русайнс, 2015.
5. Кузьминов Я.И. Тезисы о коррупции. М., 2000.
6. Лунеев В.В. Преступность XX века. М., 2005.
7. Максимов С.В. Коррупция. Закон. Ответственность. М., 2000.
8. Мамаджонова, Д. Способ применения информационных технологий в противодействии коррупции / Д. Мамаджонова // Вестник Ошского государственного университета. Право. – 2023. – №1. – С. 129-134. – DOI 10.52754/16948661_2023_1(2)_19. – EDN VCMVRY.
9. Осмонова, А. А. О построении правового государства в Кыргызской Республике / А. А. Осмонова // Вестник Ошского государственного университета. – 2020. – № 1-3. – С. 236-239. – EDN QELNZA.
10. Степанов В. Обычный подарок или обычная взятка // Российская юстиция. 2000.
11. <https://journal.oshsu.kg/index.php/law/article/view/789/502>